

ID. SZABÓ ISTVÁN SZOBRAI

Budapesti levél

Szegedről indult el magasba ívelő pályafutásán — a Kossuth-díjjal: Lakatos Gabriella primabalerina, a mozdulatok avatott költője... Gellérthegy, izléssel és minden kényelemmel berendezett emeletes villájában kerestem fel, hogy — Szegedről beszélgessünk.

— Öszinte legyek? — így kezdi visszaemlékezéseit a pályája zenitjén, még mindig fiatalon, bár tengernyi emlékek nyugdíjba vonult művészasszony. — Szerettem Szegedet, bár részemre a csalódások városa volt, amikor oda kerültem több, mint 3 évtizeddel ezelőtt. A felszabadulás után Vaszy Viktor balett-társulatot szervezett operaszínpadára. A gázsink másnap, amikor megkaptuk, már gyufaskatulyát ért! A legnagyobb infláció kellős közepén nagyon sokat éheztem, fáztam a nagyanyámmal együtt, aki Budapestről velem jött abban a reményben, hogy vidéken inkább lesz élelem...

Kifejező, őszinte tekintete elborul, amikor szegedi emlékeiről mesél. Miután az egész ostromot végigkoplalta nagyszüleiével együtt Budapesten, Zsedényi Károly balettmester biztatására Szegedre szerződött. Vaszy Viktor megszállottként valóban nagyszerű színházat csinált, de az inflációhoz ő sem értett, és a társulat tagjai az ablaktalan szállásokon, egy tányér hig leves mellett nagyon sokat nélkülöztek. Az, hogy 3 napig utaztak Budapestről Szegedig nyitott vagonban, ma már mosolyra készteti a művésznőt. Hiszen azóta bejárta négyszer a világot, mindenütt felejthetetlen sikereket aratva.

— Sohasem akartam balerina lenni, — mondja mosolyogva. — A nagyszüeim neveltek, nagyon szegények voltunk, s nekem olyan pályára kellett törekednem, amelyen már kezdetben annyit tudok keresni, hogy eltarthatom őket. A rádióban én voltam az első gyermekszereplő, a filmben, gyermekszínházban játszottam már 4 éves koromban. Egyszer valaki szót a nagyszüelimnek, hogy az Operaház balettnövendékeit keres. Akkor 7 éves voltam és — képzeld, örültem, amikor a balettkiskolába nem vettek fel... Az indok az volt, hogy nagyon kicsike és vézna vagyok. Persze, akkor még nem sejtettem, hogy a balett olyan nehéz fizikai munkát jelent, ami csak a bányászokhoz, élsportolókhoz vagy a berepülő pilóták munkájához hasonlítható. Nyolcéves koromban ismét megpróbáltam bejutni a balettkiskolába, nem sikerült... Még mindig vézna, fejletlen, csúnya kislányka voltam... Kilencévesen, amikor harmadszor próbálkoztam, az említett okok miatt ismét el akartak tanácsolni, de Nádasy Kálmán, ez az áldott emléktű, nagyszerű művész akkor került mint balettmester az Operához, meglátta bennem a tehetséget. Két évig az Operaház gyermek-balettkiskolájában tanultam, akkor — ismét el akartak tanácsolni, de Nádasy felvett a Gresham-palotában működő magán balettkiskolájába azzal, hogyha szorgalmas leszek, ingyen tanít, sőt még a ruháimat, étkeztetésemet, lakásomat, mindent ő fizetett. És megértette velem, hogy a balett sokkal több művészi lehetőséget nyújt, mint a prózaí vagy akár zenés színház, mert mindazt, amit ott szavakkal fejtenek ki, a balerinának mozdulatokkal kell kifejeznie.

Igy lett Lakatos Gabriella a mozdulatok művésze, 14 éves korában már szerződése volt az Operaházzal. Eleinte persze a balettkarban, onnan szerződött Szegedre, ahol az első nagyobb magánszámot a Carmenben táncolta, a második felvonásban, az asztal tetején. Itt Bartos Irén volt a primabalerina. Kolozsvárról hozta el Vaszy igazgató. Lakatos Gabi hamarosan megkapta Oláh Gusztáv megkeresését, hogy jöjjön Budapestre az Operához. Vasúti jegyre sem volt pénze a kis balerinának, teherautóval érkezett Budapestre, ahol Nádasy és Oláh Gusztáv felújították a Háromszögletű kalap című balettet. Ez volt Lakatos Gabi első nagy sikere, szólótáncosként.

A legemlékezetesebb sikere a Páris lángjaiban volt Szegeden, a Dóm téren, a másik pedig Moszkvában, a Bolsojban, ahol a Csodálatos mandarinban táncolt.

— A Mandarin bartóki metronomja 28 perc, Moszkvában az ünnepségünk hosszabb volt, mint az előadás: pontosan fél óráig tartott az ováció. Térdig álltunk a virágosöbön! Nagyon kellemes volt a londoni Fesztivál-balett vendégzerepelnéi Barcelonában, ahol a Don Quijote-balett főszerepét táncoltam. A kritika kiemelte, hogy magyar létemre tipikus spanyol nő voltam. És felejthetetlen élményem volt, amikor Kekkonen, a finn köztársasági elnök átnyújtotta nekem a Fehér rózsá-rendet, amit csak akkor kaphat meg valaki kiemelkedő teljesítményéért, ha a már kitüntettek közül valaki meghal...

Kitüntetései között első helyen szerepel természetesen a Kossuth-díj, azután az Erdemes művész cím és a Munka Erdemrend arany fokozata. A Kossuth-díjat a Csodálatos mandarinból magasrendű művészi alakításáért kapta.

CSANYI PIROSKA

Hazánk és az emigráció

Beszélgetés Kerékgyártó Lászlóval, a Magyarok Világszövetsége titkárával

A Nyugaton élő magyar emigráció politikai nézeteinek változásairól, a Magyarországgal szembeni magatartásuk alakulásáról készített interjút munkatársunk Kerékgyártó Lászlóval, a Magyarok Világszövetsége titkárával.

— Közismert, hogy nagyon sok magyar él a világ országaiban. Politikailag milyen tömegnek tekinthető főleg a nyugati tőkés országokban élő emigráció, hogyan vélekednek rólunk, miként változtak a nézeteik az elmúlt évtizedekben?

— A nyugati országokban élő magyarok számát mintegy 1,2–1,5 millióra becsüljük. Nagy részük az Egyesült Államokban él: mintegy 800 ezer fő. Emellett Kanadában 100–150 ezren, Ausztráliában 35–40 ezren, Angliában és Svédországban körülbelül 10–10 ezren élnek, a többiek más európai országokban és Latin-Amerika különböző területein élnek. Viszonylag kevés magyar van Afrika és Ázsia országaiban. Tehát valóban szerte a világon élnek magyarok, akik természetesen különböző csoportokat alkotnak, politikai nézeteik, velünk való viszonyuk és magatartásuk igen különböző.

— A magyar közvélemény egy jelentős részében azonban olyan kép él a Nyugaton élő magyar emigrációról, hogy annak zöme, ha nem is ellenséges, de legalábbis negatív álláspontot van a szocialista Magyarországgal szemben. Ez a nézet ma már mindenképpen hamis, hiszen az elmúlt egy-két évtizedben komoly változások történtek az emigrációban is. Természetes, hogy ezek a változások, véleményváltások különbözőek az emigráció egyes rétegeiben. Például azokkal, akik Magyarországot a század első évtizedeiben — főleg gazdasági okokból — hagyták el, a legkönyebben és legeredményesebben sikerült rendezniük kapcsolataikat. Ezeket, a ma már idős embereket — számuk persze immár jelentősen csökkent — szocialista társadalmunk konszolidálódása, politikai, gazdasági viszonyaink javulása, bel- és külpolitikánk eredményei nagyon korán a hazánkkal meglévő kapcsolataik bővítésére ösztönözték. Még a Horthy-rendszer idején távozott emigránsokat is javarészt ehhez a réteghez sorolnám, mert általában nekik sincsenek politikai fenntartásai a mai Magyarországgal szemben.

— Az emigráció egészen más beállítottságú rétegét alkotják a II. világháborút követő években elávozottak csoportjai, amelyekben megtaláljuk a Horthy-rendszer uralkodó körének képviselőit. Ez az a csoport, amellyel nem tudtunk közös hangot találni, s így kapcsolatokat kiépíteni, mivel legnagyobb részük kitarított az új Magyarországgal szembeni ellenséges magatartása, elítélő véleménye mellett. Hozzáteszem, hogy a korona visszakerülése és a magyar —amerikai kereskedelmi egyezmény megkötése után többen közülük gondolkodóba estek.

A harmadik nagy csoport végül az 1956-ban, illetve a közvetlen ezutáni években távozottaké. Talán meglepő, de tény, hogy éppen közöttük vannak manapság a legtöbbben, akik intenzíven törek sznek a hazánkkal való kapcsolatok fejlesztésére, akik szívesen és gyakran látogatnak haza, s akik nagyon sokat tesznek a magyar nyelv és kultúra terjesztéséért abban a környezetben, amelyben élnek.

— Az lehet ennek az oka, mivel ezek az emberek a külföldön töl-

tott, viszonylag rövidebb idő miatt még viszonylag jobban kötődnek Magyarországhoz?

— Minden bizonnyal ez, hiszen míg az évtizedekkel ezelőtt emigráltaknak baráti, ismerősi körük többnyire már nincs Magyarországon, addig az emigráció „legfiatalabb” rétegét még nagyon sok ilyen közvetlen szál fűzi hazájukhoz. Másrészt már egy egészen más országot hagytak maguk mögött, s ezért van az is, hogy közülük számosan valóban őszintén örülnek politikai-gazdasági sikereinknek, büszkék Magyarországot tekintélyének növekedésére, s ez már önmagában is megteremt az alapot a közeledéshez.

— Vajon ebbe a rétegbe sorolhatjuk-e azokat, akik a legutóbbi másfél évtizedben, mondjuk főleg a hatvanas években hagyták el Magyarországot? Ok hogyan tudnak beilleszkedni az emigrációba, és Magyarországra fejlődő kapcsolatainak rendszerébe?

— Nos, kétségtelen tény, hogy ez a csoport némileg különbözik az előbbiektől, hiszen számszerűleg is kisebb csoportról van szó. Tapasztalataink szerint azonban nagy részük rövidebb-hosszabb idő alatt megtalálta egzisztenciáját a befogadó országban, s miután megfelelő életkörülményeket biztosított magának, törekszik a Magyarországgal való kapcsolatok bővítésére. Ezek az emberek rendszeresen igénylik a magyar könyveket, újságokat, érdeklődéssel fogadják a hazánkból származó híreket, s igyekeznek bekapcsolódni a Nyugaton működő, különböző magyar egyesületek munkájába. Ez általában zökkenőmentesen sikerül is nekik azokban az egyesületekben, amelyek intenzív és jó kapcsolatokat alakítottak ki velünk. Erdeskes azonban, hogy a hazánkkal szemben ellenséges csoportok bizalmatlanul, idegenkedve fogadják őket. Persze, az is igaz, hogy a hatvanas években távozottak jelentős része nem is kívánt csatlakozni a reakciós magyar szervezetekhez.

— Mindenesetre le kell szögez-nünk, hogy az emigráció zömének véleményváltozásában, hoz-zánk való közeledésében a leg-döntőbb szerepe Magyarország el-múlt évtizedekben elért eredm-nyeinek van. Sikereink komoly hatást gyakoroltak az emigráció-ra, ösztönözték a kint élő magya-rokat a kapcsolatok fejlesztésére, anyanyelvük és nemzeti kultúrá-juk ápolására. Ehhez hozzájárult a nemzetközi élet pozitív változá-sa, az enyhülés, amely kedvezőbb feltételeket teremtett a kapcsola-tok kiterjesztésében.

— Milyen konkrét eredményei vannak a közeledésnek?

— 1970-ben a Nyugaton élő magyar pedagógusok, tudósok és a magyarországi szakemberek közreműködésével létrejött az anyanyelvi mozgalom, amely azt tűzte ki célul, hogy elősegítse a Nyugaton élő magyarok anyanyelvének ápolását, megőrzését és fejlesztését, a magyar kultúra terjesztését a nyugati országokban élő magyarok között. A legkülönbözőbb művészeti ágakban (néptánc, népzene stb.) fejt ki a mozgalom egyre komolyabb és hasznosabb tevékenységet. Az anyanyelvi mozgalom évről évre terebélyesedik. Rendezvényein minden évben többen vesznek részt. Egyre többen veszik igénybe segítségét, vásárolják tankönyveit, kiadványait. Megemlíthetem a két évenként sorra kerülő igen sikeres néptáncfesztiválokat, amelyeken a Nyugaton működő magyar együttesek vesznek részt. Tavaly a legutóbbi fesztiválon 16 együttes 260 táncosa lépett fel.

— Politikai viszonyaink fejlődése lehetővé tette tehát, hogy mind nagyobb gonddal, törődéssel forduljunk a Nyugaton élő magyarok felé. Nyilvánvaló, hogy a szocialista Magyarországnak vállalnia kell a Nyugaton élő magyarságot, függetlenül attól, hogy mikor távoztak hazánkból. Figyelembe kell venni azt is: mennyire fontos számunkra, hogy egy Magyarországgal szemben lojális, vele kapcsolatot tartó emigráció éljen Nyugaton. Ezért vált egyre nyitottabbá, közvetlenebbé a magyar politika emigrációk irányában, s a jövőben is igyekszünk egyre többet tenni a kapcsolatok bővítése érdekében.

— Milyen szerepet vállal ebben a Magyarok Világszövetsége?

— Azt hiszem, kevesen tudják, hogy szövetségünk 1938 óta létezik. Feladatunk, hogy kapcsolatokat teremtsünk mindazokkal a kint élő magyarokkal, akik nem ellenségesek a mai Magyarországgal szemben, s igénylik a jobb viszonyt hazánkkal. Számtalan területen tudunk nekik segíteni, anyanyelvük és kulturális hagyományaik megőrzésében, fejlesztésében. Többféle, rendszeres rendezvényünk, táborunk van Magyarországon, s ezekben minden évben sokan vesznek részt a Nyugaton élő magyarok közül. Ilyenek például a balatoni nyelvművelő táborok, a sárospatai nyári kollégiumok, vagy a debreceni pedagógus-továbbképző tanfolyamok. Az elmúlt években új jelenségek számát, hogy a külföldön élő magyarok igénybe veszik a befogadó állam segítségét a nyelvoktatásban. Például az egyesült államokbeli Louisiana állam Albany nevű falujában, ahol két-száz magyar család él, a szövetségi kormány támogatásával megszervezték a magyar nyelvű oktatást az általános iskolában. Az idén is három tanárt kértek Magyarországról ebbe az iskolába. Hasonló a helyzet Ausztráliában is, ahol a kormány ugyancsak támogatja a magyar közösségek törekvéseit. Szövetségünk meghívására már két miniszter is járt hazánkban, hogy tárgyaljon az aktuális kérdésekről.

— Említette, hogy az emigrációnak vannak olyan csoportjai, amelyek változatlanul ellenségesek a szocialista Magyarországgal szemben. Közismert, hogy ezek a körök jelentős propagandát fejtenek ki ellenünk. Miként hat ez az emigráció zömére?

— Ezek a csoportok — sajnos — a kezükben tartják a nyugati magyar újságok, rádió- és tévéadások jelentős részét. Ennek segítségével nagyobb lehet a hangjuk, mint amilyen valójában a politikai súlyuk és befolyásuk az emigráció egészében. Sokféle módszert alkalmazó kampányukat azonban egyre több kudarc éri. Nem tudták megakadályozni például, hogy évről évre többen látogassanak haza Magyarországra. Ma már évente 180–200 ezren jönnek haza. Azt sem sikerült elérniük, hogy az Egyesült Államok kormánya ne adja vissza a magyar népek Szent István koronáját, s ne kösse meg velünk a legnagyobb kedvezményt biztosító kereskedelmi szerződést. A sikerelenség nyomán komoly nézeteltérések robbantak ki ezekben a reakciós magyar csoportokban, ami még élesebb propagandahadjáratra ösztönözte őket ellenünk és a velünk kapcsolatokat tartó, kint élő magyarokkal szemben.

— Hogyan összegeznél tehát a magyar emigráció egészének magatartását és véleményét a szocialista Magyarországgal kapcsolatban?

— Ma már nyilvánvaló, hogy a Nyugaton élő emigránsok túlnyomó többsége elfogadta a mai Magyarországot, amelyhez mély gyökerek fűzik, és amellyel változatlanul igénylik a jó és széles körű kapcsolatokat. A többségnek nincsenek immár előítéletei, örömmel ápolja a kapcsolatokat velünk, s kéri segítségünket a magyar nyelv és kultúra megőrzéséhez.